



دانشگاه پیام نور

مرکز خوی

دانشکده علوم انسانی

گروه علوم تربیتی

مقایسه انتقادی دیدگاههای تربیتی جان دیویی و ژان پیاژه

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت

مؤلف

محی الدین ریحانی

استاد راهنما

جناب آقای دکتر سید محمد شبیری

استاد مشاور

جناب آقای دکتر عیسی ابراهیمزاده

دیماه-۱۳۸۶



دانشگاه پیام نور

مرکز خوی

دانشکده علوم انسانی

گروه علوم تربیتی

مقایسه انتقادی دیدگاههای تربیتی جان دیویی و ژان پیاژه

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت

مؤلف

محی الدین ریحانی

استاد راهنما

جناب آقای دکتر سید محمد شبیری

استاد مشاور

جناب آقای دکتر عیسی ابراهیمزاده

دیماه-۱۳۸۶

تقدیم به

پدر و مادرم به پاس تمام زحماتشان

و همسرم به پاس تمام محبت‌هایش

تشکر و قدردانی

خداوند متعال را شاکرم که این توفیق را نصیبم کرد تا از محضر اساتید گرانقدر بهره‌مند شوم و بتوانم در مسیر تعلیم و تربیت کودکان وطنم قدمی بردارم.

برخود لازم می‌دانم از تمامی عزیزانی که مرا در انجام این تحقیق یاری کردند تشکر و قدردانی نمایم. تشکر ویژه از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر سید محمد شبیری که با راهنمایی‌های ارزنده مرا در امر انجام این تحقیق هدایت نمودند و با وجود مشغلات فراوان از هیچ کمکی دریغ ننمودند. با تشکر از استاد مشاور گرامی جناب آقای دکتر عیسی ابراهیم‌زاده که در جهت رفع نواقص این تحقیق کمکهای شایانی نمودند.

از کلیه کارکنان دانشگاه پیام‌نور مرکز خوی کمال تشکر و تقدیر را دارم، که در کلیه امور اجرایی این تحقیق بنده را راهنمایی نمودند.

با تشکر از همسر دلسوز و مهربانم که با پشتیبانی روحی و فکری مرا در انجام این تحقیق یاری دادند. همچنین از کلیه همکاران گرامی که در ویرایش این تحقیق بنده را همکاری نمودند، کمال تشکر و تقدیر را دارم.

فہرست

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول : مقدمات و کلیات تحقیق

2	1-1 مقدمه
2	2-1 بیان مسئله
2	3-1 ضرورت تحقیق
5	4-1 سؤالات تحقیق
6	5-1 تعریف اصطلاحات
6	1-5-1 تربیت
6	2-5-1 تربیت اخلاقی
7	3-5-1 تربیت اجتماعی
7	4-5-1 رشد
7	5-5-1 رشد شناختی
7	6-5-1 هوش
8	7-5-1 تجربه
9	8-5-1 روش حل مسأله
9	9-5-1 پراگماتیسم
10	6-1 اهداف تحقیق
11	7-1 روش انجام تحقیق
11	8-1 روش و ابزار گردآوری اطلاعات
12	9-1 روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
13	10-1 خلاصه فصل اول

فصل دوم: ادبیات تحقیق و بررسی زندگی‌نامه جان دیویی و ژان پیاژه

16	1-2 مقدمه
16	2-2 پیشینه تحقیق
18	3-2 بیوگرافی جان دیویی

- 19------ 4-آثار دیویی
- 21------ 2-5 ویژگی های شخصیتی جان دیویی
- 21------ 2-6 دیویی در خارج
- 22------ 2-7 دیدگاه های فلسفی دیویی
- 30------ 2-8 تاثیر دانشمندان ، فیلسوفان و روانشناسان بر دیویی
- 33------ 2-9 بیوگرافی پیاژه
- 35------ 2-10 آثار پیاژه
- 37------ 2-11 ویژگیهای شخصیتی پیاژه
- 37------ 2-12 دیدگاههای فلسفی پیاژه
- 40------ 2-13 تاثیر دانشمندان ، فیلسوفان و روانشناسان بر پیاژه
- 45------ 2-14-1 اوضاع اقتصادی ، فرهنگی ، سیاسی جهان در قرن بیستم
- 45------ 2-14-1 اوضاع اقتصادی ، سیاسی و فرهنگی در قرن بیستم
- 46------ 2-14-2 تحولات فلسفی در قرن بیستم
- 47------ 2-14-3 ویژگیهای آموزش و پرورش در قرن بیستم
- 47------ 2-15 خلاصه فصل دوم

فصل سوم: روش تحقیق

- 50------ 3-1 مقدمه
- 51------ 3-2 روش انجام تحقیق
- 51------ 3-3 جامعه آماری
- 52------ 3-4 نمونه و روش نمونه گیری
- 52------ 3-5 روشهای جمع آوری اطلاعات
- 52------ 3-6 مراحل جمع آوری دادهها
- 52------ 3-7 روشهای تجزیه و تحلیل اطلاعات
- 53------ 3-8 محدودیتهای تحقیق
- 53------ 3-9 خلاصه فصل سوم

فصل چهارم یافته‌های تحقیق: دیدگاههای تربیتی جان دیویی و ژان پیاژه و مقایسه آنها

- 56------ 4-1 مقدمه
- 57------ 4-2 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی اول

- 3-4 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی دوم-----61
- 4-5 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی سوم-----69
- 4-6 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی چهارم-----73
- 4-7 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی پنجم-----77
- 4-8 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی ششم-----93
- 4-9 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی هفتم-----103
- 4-10 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی هشتم-----108
- 4-11 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی نهم-----116
- 4-12 یافته‌های تحقیق در مورد سؤال پژوهشی دهم-----119
- 4-13 خلاصه فصل چهارم-----125

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

- 5-1 مقدمه-----131
- 5-2 نقد دیدگاه‌های فلسفی و تربیتی دیویی-----131
- 5-3 نقد دیدگاه‌های فلسفی و تربیتی پیازه-----133
- 5-4 پیشنهادات-----135
- 5-5 خلاصه فصل پنجم-----135

فهرست منابع و مآخذ

- الف - منابع فارسی-----138
- کتابها-----138
- رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها-----140
- مقالات-----141
- ب- منابع خارجی-----141

چکیده :

این پایان نامه با هدف مقایسه اندیشه های تربیتی جان دیویی و ژان پیاژه وهم چنین انتقاد از اندیشه های تربیتی آنها به بررسی دیدگاههای فلسفی و تربیتی آنها پرداخته است. در فصل اول مقدمات و کلیات تحقیق آمده است، در فصل دوم پیشینه و ادبیات تحقیق و بیوگرافی دیویی و پیاژه و خلاصه ای از دیدگاههای فلسفی آنها آمده است. در فصل سوم هم روش تحقیق آمده است. در فصل چهارم با توجه به سؤالات تحقیق، محقق در رابطه با مواردی همچون دیدگاههای آنها نسبت به کودک، آموزش و پرورش و اهداف آن، برنامه درسی، روشهای آموزش و... آمده است. در نهایت در فصل پنجم انتقادات وارده بر دیدگاههای تربیتی این دو مربی بزرگ آمده است.

در زمینه اندیشه های فلسفی در یک دیدگاه کلی بین این دو در عملگرایی شباهت وجود دارد اما پیاژه تا حدودی ساختارگراست. اندیشه های آنها درباره مذهب، دین و معرفت شناسی بسیار به هم نزدیک است. در توجه و تاکید هر دو به تجربه شباهت بسیاری دیده می شود. آنان آدمی را در جریان تجربه موجود فعل پذیر صرف نمی دانند، بلکه به ذهن آدمی در جریان تجربه اهمیت می دهند.

در اندیشه های تربیتی این دو همانندیهای بسیاری وجود دارد، که عبارتند از: کودک محوری، بها دادن به فعالیت کودک، ارزش تربیتی بازی، نقش رغبت و آزادی در آموزش و پرورش، تربیت اخلاقی و اجتماعی، روشهای آموزش و برنامه درسی.

در مواردی هم افتراقاتی در اندیشه های تربیتی آنها دیده می شود، که عبارتند از: رشد و مراحل آن، اهداف و اصول آموزش و پرورش، برنامه درسی، تجربه و ویژگی های آن و هوش.

همچنین بر دیدگاههای تربیتی آنها نیز انتقاداتی وارد است، از جمله این انتقادات می توان موارد زیر را نام برد. توجه نکردن دیویی به تربیت مذهبی و دینی، کم بها دادن به معلم، تعیین نکردن هدف غایی برای آموزش و پرورش و..... هم چنین از انتقادات وارده به پیاژه هم می توان به مواردی هم چون، کم بودن تعداد نمونه های آزمایشی او در تحقیقاتش، دست کم گرفتن کودکان، توجه نکردن به دوران بعد از 15 سالگی، توجه نکردن به نقش والدین در تربیت فرزندان و بسط دادن نظریات خود به تمام کودکان جهان.

کلید واژه ها: تربیت، هوش، تجربه، شناخت، یادگیری فعال، حل مساله، رشد شناختی، رشد، پراگماتیسم

فصل اول

مقدمات و کلیات

فصل اول : مقدمات و کلیات تحقیق

صفحه	عنوان
2	1-1 مقدمه
2	2-1 بیان مسئله
2	3-1 ضرورت تحقیق
5	4-1 سؤالات تحقیق
6	5-1 تعریف اصطلاحات
6	1-5-1 تربیت
6	2-5-1 تربیت اخلاقی
7	3-5-1 تربیت اجتماعی
7	4-5-1 رشد
7	5-5-1 رشد شناختی
7	6-5-1 هوش
8	7-5-1 تجربه
9	8-5-1 روش حل مسأله
9	9-5-1 پراگماتیسم
10	6-1 اهداف تحقیق
11	7-1 روش انجام تحقیق
11	8-1 روش و ابزار گردآوری اطلاعات
12	9-1 روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
13	10-1 خلاصه فصل اول

1-1) مقدمه:

داشتن آموزش و پرورش بالنده و پیشرو محتاج بهره‌گیری از نظریات مریان و دانشمندان بزرگ علوم تربیتی است. ژان پیاژه و جان دیویی به عنوان دو مربی بزرگ در تمام کشورهای جهان شناخته شده‌اند. پی‌بردن به نظرات و آراء تربیتی آنها می‌تواند راهکارهای عملی بسیاری را در اختیار ما قرار دهد، لذا موضوع این تحقیق، بررسی و مقایسه انتقادی دیدگاه‌های تربیتی دیویی و پیاژه است. در ادامه این فصل مقدمات و کلیات تحقیق آمده است.

1-2) بیان مسئله:

در واقع زنده نگه داشتن اندیشه‌های تربیتی مریان بزرگ تعلیم و تربیت باید در تمام دوران وظیفه‌ی اصلی دانش‌پژوهان باشد. زیرا همگام شدن نظام‌های تعلیم و تربیت با آراء فلاسفه‌ی تعلیم و تربیت به هیچ‌وجه در تناقض نبوده است. با استفاده از آراء تربیتی مریان بزرگ و تجربه‌های آنها، می‌توانیم نظام تربیتی کامل و پیشرویی داشته باشیم.

دو تن از بزرگترین دانشمندان علوم تربیتی جان دیویی¹ و ژان پیاژه² هستند. که تأثیر افکار و تجربیات آنها بر نظام‌های تعلیم و تربیت بیشتر کشورهای جهان مشهود است در این تحقیق سعی بر آن است تا دیدگاه تربیتی هر دو دانشمند از لحاظ اهداف آموزش و پرورش، مراحل تربیت، مفهوم تربیت، تربیت اخلاقی و اجتماعی، رشد و تجربه، روش‌های آموزش و برنامه‌درسی مورد نظر آنها بررسی و در موارد مذکور با یکدیگر مقایسه شود و به تأثیراتی که نسبت به هم داشته‌اند پرداخته شود. در نهایت ضمن مقایسه دیدگاه‌های تربیتی آنها، انتقادهایی که صاحب‌نظران بر نظریات این دو مربی دارند بیان گردد، و محقق نیز با جمع‌بندی موارد مذکور ضمن دستیابی به نقاط ضعف و قوت دیدگاه‌های آنها، مقایسه‌ای انتقادی بین آراء تربیتی این دو مربی را به انجام برساند.

1-3) ضرورت تحقیق :

انسان تنها آفریننده ی خداوند است که به تربیت و آموزش و پرورش خاص نیاز دارد تا به او کمک کند که تواناییهای موجود در خود را رشد دهد در غیر این صورت شایستگی ادامه زندگی موفق را نخواهد داشت.

به طور کلی تربیت به دو صورت رسمی و غیر رسمی (عمدی و غیر عمدی) انجام می گیرد. تربیت رسمی بیشترین تأثیر را در پرورش انسانها و سرنوشت آنها می تواند داشته باشد. بدیهی است که تربیت صحیح نیازمند معلمانی آگاه و مساعد بودن موقعیتهای یادگیری و آموزشی و مدارس مناسب است و همه اینها نیازمند بهره گیری از دیدگاه های صاحب نظران آموزش و پرورش است.

از زمان یونان باستان و حتی قبل از آن ما شاهد بهره گیری از نظرات تربیتی مریان بزرگی همچون سقراط، افلاطون، ارسطو و... در غرب بوده ایم و این روند همچنان ادامه داشته و دارد.

آموزش و پرورش در قرن بیستم شاهد تحولات بسیاری بوده است. در این قرن دامنه تعلیم و تربیت بسیار گسترده و متنوع شده است از میزان بیسوادی کاسته شده و بر میزان آگاهی مردم افزوده شده است و تعداد بیشتری از انسانها از تعلیم و تربیت رسمی بهره برده اند. فلاسفه تعلیم و تربیت هماهنگ با حال و هوای این قرن گام به مرحله جدیدی از فلسفه نهاده اند یعنی فلسفه ابزار گرایی¹ و تجربه گرایی².

بنیانگذار فلسفه تجربه گرایی در آموزش و پرورش، جان دیویی است که با راه جدید و تفکر نوینی که در فلسفه آموزش و پرورش به وجود آورد، نه تنها توانست نظام آموزش و پرورش آمریکا، بلکه آموزش و پرورش کشورهای اروپایی و آسیایی را تحت تأثیر قرار دهد و حتی به نظر بسیاری از صاحب نظران تعلیم و تربیت، کتابها و تحقیقات و مقالات تربیتی جان دیویی از بزرگترین و حتی مهمترین کارها در تعلیم و تربیت قرن بیستم بوده اند. به طوری که و.ف کانل³ نویسنده کتاب تاریخ آموزش و پرورش در قرن بیستم کتاب دموکراسی و آموزش و پرورش⁴ دیویی را مهمترین رساله تربیتی قرن بیستم می داند.

با افزایش تعداد افرادی که از تعلیم و تربیت بهره مند می شدند، روز به روز نیاز به علمی که آموزش، شناخت، یادگیری و... را توضیح دهد بیشتر حس می شد. تا اینکه روانشناسی و روانشناسی کودک و روانشناسی تربیتی به کمک آموزش و پرورش آمد. معلم در سایه ی این پیشرفت ها، اطلاعات ارزنده ای درباره عواطف و احساسات، چگونگی آموزش، چگونگی شناخت و یادگیری به دست آورد. دانشمندی که به درستی بر این موضوع اشراف داشت و اعلام کرد که روانشناسی پایه و مبنای آموزش و پرورش است و خود یکی از پیشگامان و معتقدان به این امر بود پروفسور ژان پیاژه بود. هم چنین ژان پیاژه صاحب

1-Instrumentalis

2-Experimetalist

3- w ,f .Connell

4-Democracy and Education

نظرات بسیار ارزشمندی در زمینه مراحل رشد شناختی از تولد تا بزرگسالی و هم چنین در زمینه یادگیری و مراحل شکل گیری نمادها و اعداد و رشد اخلاقی و... است. همه موارد فوق باعث شده از دو دانشمند مزبور به عنوان دانشمندانی صاحب نظریات تاثیر گذار بر تعلیم و تربیت یاد شود، لذا برای شناخت عمیق و پی بردن به نقاط ضعف و قوت دیدگاه های تربیتی دیویی و پیازه و دستیابی به اهداف فوق مقایسه ای انتقادی بین دیدگاه های تربیتی این دو دانشمند انجام می دهیم.

در کشور ما بسیاری از صاحب نظران آموزش و پرورش در کتابهایی که در زمینه فلسفه ی آموزش و پرورش، روانشناسی رشد کودک، روانشناسی تربیتی و تاریخ آموزش و پرورش نوشته اند نظریات این دو دانشمند (دیویی و پیازه) را توضیح داده اند اما انتقادی همه جانبه و هم چنین مقایسه ای بنیادین بین این دو دانشمند انجام نداده اند. همین مسأله و وجود علاقه شخصی محقق را بر آن داشت تا در این تحقیق دیدگاه های تربیتی این دو دانشمند بیشتر شناخته شده و نقاط ضعف و قوت و هم چنین اشتراکات و تفاوت های دیدگاه های تربیتی این دو دانشمند پرداخته شود. باشد که مورد استفاده کسانی که در امر تعلیم و تربیت سهم هستند قرار گیرد.

1-4) سوالات تحقیق:

سوالات اصلی تحقیق، موارد زیر هستند که محقق در پی یافتن جواب این سوالات، تحقیق مورد نظر را به انجام می رساند.

- 1- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد کودک چگونه است؟
- 2- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد آموزش و پرورش و اهداف آن چگونه است؟
- 3- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد رشد چیست؟
- 4- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد مراحل رشد شناختی چیست؟
- 5- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد تربیت اخلاقی و اجتماعی چیست؟
- 6- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد تجربه چیست؟
- 7- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد برنامه درسی چگونه است؟
- 8- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد روش های آموزش چیست؟
- 9- نظر جان دیویی و ژان پیازه در مورد معلم چیست؟
- 10- وجوه اشتراک و افتراق نظرات جان دیویی و ژان پیازه در چه مواردی است؟

1-5) تعریف اصطلاحات:

نظر به گستردگی معانی بعضی از لغات و ترکیبات، در جهت روشن نمودن مفاهیم و هدف از کاربرد آنها، در این قسمت به تعریف و تبیین مفاهیم و واژه های مورد نظر می پردازیم.

1-5-1) **تربیت**¹: درباره تربیت تعریفهای گوناگون وجود دارد، که یکی از دلایل تعدد این تعاریف را می توان چنین عنوان کرد که: (هر دانشمندی به جنبه خاصی از تربیت بیشتر اهمیت می دهد، در نتیجه تعریف او شامل آن جنبه می شود. مثلاً یکی جنبه اخلاقی رفتار انسان، دیگری جنبه های عاطفی و سومی جنبه های هوشی یا ذهنی آن را مهم می داند و تربیت را پیدایش تغییر در رفتار اخلاقی یا پیدایش در رفتار عاطفی و... تعریف می کند.) (شعاری نژاد، 1381، 130)

تربیت در قرآن به معنی رشد و نمو جسمانی و هم به معنی رشد معنوی آمده است. و از نظر لغوی به معنی زیاد کردن و نمو دادن وسیله رشد و فراهم نمودن و پیاک گردانیدن است. (صانعی، 12) دیویی تعلیم و تربیت را نوسازی تجربه می داند که در تمام شئون زندگی فرد جریان دارد، چنان که او میگوید: (فرد در طی زندگی همواره بر اثر عمل و آزمایش نکته ای را در می یابد و با هر دریافت جدیدی صاحب شخصیت جدیدی می شود و از دیدگاه تازه ای به تجربه می پردازد و ناگزیر به دریافت نکات تازه دیگری نائل می آید. از این رو، در جریان آموزش و پرورش، هر قدمی محرک قدم دیگری است، مقدمه قدم بلند تر و مهمتر است، بنابراین در تعریف تعلیم و تربیت می گوئیم: جریانی است متضمن نوسازی یا تنظیم مجدد تجربه ها به گونه ای که آنها را غنی تر و عمیق تر می کند و شخص را از هدایت تجربه های آتی توانا تر می سازد.) (دیویی، 1336)

ویلیام جیمز تربیت را چنین تعریف می کند: (تربیت عبارت است از تنظیم قوای بشری، که حسن رفتار او را در جنبه های مادی و معنوی ضمانت می کند.) (حجتی، 1367، 17)

و بالاخره تعلیم و تربیت عبارت است از: مجموعه اعمال یا تأثیراتی عمدی و هدفدار یک انسان (مربی) بر انسان دیگر (متربی)، به ویژه عمل یا تأثیر فردی بالغ و مجرب بر کودک و نوجوان، به منظور ایجاد صفات اخلاقی و علمی و یا مهارتهای حرفه ای. به عبارت دیگر، تعلیم و تربیت عبارت است از: زمینه ها و عوامل به فعلیت رسانیدن یا شکوفا ساختن استعدادهای مشخص در جهت رشد و تکامل اختیاری او به سوی هدفهای مطلوب و براساس برنامه ای سنجیده شده. (دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، 1374، 366)

1-5-2) **تربیت اخلاقی**: عبارت است از ایجاد شناخت و برانگیختن احساس جهت تضعیف و از بین بردن صفات منفی و مراقبت و پرورش هماهنگ صفات مثبت، تا این صفات ملکه وجود گردند.

1- (3-5) **تربیت اجتماعی**: برای تربیت اجتماعی نمی توان تعریفی دقیق آورد. اما می توان آن را تربیتی دانست، که هدف آن تربیت انسان به عنوان عضوی مؤثر، فعال و سودمند برای جامعه خود و جامعه بشری باشد و برای اصلاح و تغییر جنبه های نامطلوب آن بکوشد، تفاوت های اوضاع و احوال بشر را بشناسد و در رفتار خود با مردم به این تفاوت های فردی توجه کند، برای شناخت اجتماعی کوشش کند، بتواند در برابر تبلیغات مقاومت کند و دفاع از حق و حقیقت را وظیفه خود بداند و از انتقاد درست و عملی خودداری نکند، به اختلاف عقاید و افکار مردم احترام بگذارد و از تحمیل عقاید خود به دیگران اجتناب ورزد، مقررات اجتماعی را محترم شمرد و رعایت کند و انجام دادن یک عده وظایف اجتماعی را در محل سکونت خود به عهده گیرد. (شعاری نژاد، 1381، 153)

1- (4-5) **رشد**¹: رشد به جریان تحولات و تغییرات جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی فرد را در طول عمر از انعقاد نطفه تا هنگام مرگ می گویند. بیشترین میزان آن در دوران جنینی تا جوانی است. و شامل تغییرات بازگشت ناپذیر می باشد.

دکتر حسین لطف آبادی رشد را چنین تعریف می کند: (به آن دسته از تحولاتی که باعث رفتارهای سازش یافته، سازمان یافته، مؤثر و پیچیده می شود رشد می گویند. در این مفهوم، رشد پیشرفت منظم و منطقی دارد و تدریجی صورت می گیرد و به ندرت می توان یک تحول خیلی سریع را در فرد مشاهده کرد و همراه با تفاوت های فردی ناشی از تعامل وراثت و محیط است. جوانب مختلف رشد (شناختی، زبانی، عاطفی، اجتماعی و...) فرد به طور وسیعی قابلیت تغییر پذیری دارند.) (لطف آبادی، 1384، 5-6)

1- (5-5) **رشد شناختی**²: یکی از جنبه های رشد، رشد شناختی است. بر طبق نظریه رشد شناختی پیاژه، رشد اساساً یک رویکرد ارگانسمی³ است، که فرد را موجودی فعال می داند، و رشد گذر از مراحل کیفی متفاوت است، فعال بودن فرد به این معنی است که منبع رشد در درون خود وی است. بر طبق رشد شناختی، شناخت فرد در هر مرحله از زندگی دارای خصوصیتی است و شامل مراحل است که این مراحل در تمامی افراد انسانی یکسان است و هر فردی این مراحل را پشت سر می گذارد. (لطف آبادی، 1384، 34).

1- (6-5) **هوش**⁴: برای هوش تعاریف گوناگونی شده است، در زیر به بعضی از آنها اشاره می شود. پیاژه هوش را چنین تعریف می کند: هوش عبارت است از حالتی تعادلی که کلیه استعداد های سازشی پی در پی از نوع حسی و حرکتی و نیرو های شناختی و اکتسابی و همچنین کلیه تبادلات جذبی و انطباقی که بین جسم و محیط صورت می گیرد، بدان گرایش پیدا می کند. (پیاژه، 1367، 37)

هم چنین به نظر پیاژه: هوش مورد خاصی از سازگاری زیستی است، هوش در آدمی نوعی موفقیت

1-Development

2- cognitive Development

3-Organismic Approach

4-Intelligence

زیست شناختی است که به فرد امکان کنش متقابل (فعال) با محیط را در سطح روان میدهد. (چینز برگ و اوپر، 1371، 46)

پیاژه در تعریفهایی که از هوش می کند توجه چندانی به تأثیر هیجانها ندارد. پیاژه گرچه تشخیص می دهد که هیجانها در تفکر بی تأثیر نیستند و بارها اظهار داشته بود که بدون هیجان هیچ عمل هوشی کامل نیست. و هیجانها به فعالیتهای عقلانی بعد انگیزشی و فعال می بخشند. با این همه در تحقیقات تجربی و اجزای نظریه های او ماهیتاً نسبت به نقش هیجانها در ساختار هوش توجهی نمی شود. (چینز برگ و اوپر، 1371، 48)

هم چنین پیاژه برای هوش تعاریف دیگری از هوش ارائه داده است، که در اینجا به همین دو تعریف از او اکتفا می کنیم.

هوش بنا بر نظر دیویی عامل برجسته ای در زندگی اخلاقی است. هوش نمونه های تازه ای از رفتار بنیان می نهد، هدفهای آتی را جانشین هدفهای آنی می کند و فاصله میان خود و دیگران را کاهش می دهد. واز به کار بردن هوش، خوشبختی بهتر تامین می گردد. (مایر، 1374، 498)

به نظر دیویی هوش همانا توانایی تعریف و حل مسائل در فرآیند مداوم و ادامه تلاش در برابر موقعیتهایی که مستلزم کار به شیوه مشکل گشایی است، کسب می شود. هوش در چهارچوب روش حل مسأله، بر اثر فعالیت مشترک به انسانها از هوش خود برای ابداع و تعبیه وسائل و ابزارها استفاده می کنند. هر اندازه جامعه پیچیده تر باشد، ابزارهایی که برای حل مساله به کار برده می شوند، فراوانترند. (گوتک، 131، 1384)

1-5-7 تجربه¹: هسته مرکزی و مفهوم اساسی فلسفه دیویی را باید در اصطلاح تجربه جستجو کرد. این اصطلاح در عناوین سه اثر مهم دیویی، تجربه و طبیعت، هنر به مثابه تجربه، تجربه و تعلیم و تربیت، به کار رفته است.

تجربه به عنوان عمل و آزمایش کلید و عامل اصلی درک حقیقت است. عدم موفقیت در درک معنای حقیقت را نمی توان با ملاحظه حقیقت اصلی به عنوان چیزی مافوق یا به طور کلی متفاوت از آنچه تجربه روزمره به مامی آموزد، درمان کرد. دیویی تجربه را با دید تجربی می نگرد، تجربه به عقیده او شامل آزمایش معرفت است، به طوری که دیویی پی برده است، تجربه با جنبه های خود هرگز به حقایق و ارزشهای مطلق و قطعی منتهی نمی شود. آزمودن یا اقدام به یک عمل، همیشه دخالتی در آینده است. چون آینده خصوصیات اجتناب ناپذیری از تصادف و احتمال دارد، نتایج و عواقب عمل انسان، ضرورتاً، در مه غلیظی از عدم اطمینان پیچیده است. حتی در مواردی که اقدام جدید با توجه به نتایج قبلی صورت گرفته باشد، حال چنین است. چون تجربه هرگز قطعی نیست، انسان ناگزیر است آن را پیوسته در پرتو تجربه آینده تجدید کند. (ژان شاتو، 302)

1-5-8) **روش حل مسئله**¹: روش حل مسأله، راهبردی عملی در تدریس و طراحی برنامه های درسی دیویی است، که تجلیگاه اندیشه های بنیادین دیویی در تعلیم و تربیت و متضمن حفظ اصولی است که او کسب شخصیت برجسته خود را مدیون طرح آنها و در نتیجه گشودن افقهای تازه اندیشه در برابر متفکران، معلمان و مربیان می داند. با مطرح ساختن این رویکرد عملی، دیویی در حقیقت بر کمال نظریه خود افزوده و آن را بارورتر ساخته است. از دیدگاه دیویی روش حل مسأله باعث تغییر در رفتار از راه تجربه می شود، منظور این است که در سایه تجربه و فعال شدن شاگرد، تغییرات اساسی در عادات، گرایشها و نگرشها، تمایلات، شیوه برخورد و دانش فرد حاصل شود. (مهر محمدی، 1374، 17).

به عقیده دیویی روش تعلیم معلم و روش یادگیری شاگرد، فصولی از روش عمومی تحقیق است. چون تغییر و امکان حدوث یا عدم حدوث از صفات برجسته واقعیت می باشد، همیشه در زندگی مسائلی پیش می آید، که مستلزم جستجو و تفحص است. (ژان شاتو، 302)

بحث بیشتر در مورد روش حل مسئله و جزئیات و مراحل آن را به فصول آینده موكول می کنیم.

1-5-9) **پراگماتیسم**²: پراگماتیسم فلسفه ای است که اول بار در آمریکا پدید آمد و در تفکر و حیات عقلی این سرزمین تاثیر زیادی بر جای گذاشت. این فلسفه در اواخر قرن نوزدهم با متفکرانی نظیر ویلیام جیمز³ و جان دیویی به ظهور رسید. به نظر این متفکران، پراگماتیسم انقلابی است علیه ایده آلیسم و کاوشهای عقلی محض که هیچ فایده ای برای انسان ندارد. در حالی که این فلسفه، روشی است در حل مسائل عقلی که می تواند در سیر ترقی انسان بسیار سودمند باشد. پراگماتیسم چیست؟ واژه پراگماتیسم مشتق از لفظ یونانی پراگما⁴ به معنی عمل است. این واژه اول بار توسط «ساندرز پیرس»، منطقی دان آمریکائی به کاربرده شد. مقصود او از به کاربردن این واژه، روشی برای حل کردن ارزشیابی مسائل عقلی بود. به تدریج معنای پراگماتیسم تغییر کرد. اکنون، پراگماتیسم به نظریه ای مبدل شده که می گوید: حقیقت، چیزی است که از دیدگاه انسان، خوب باشد. به سخن دیگر، پراگماتیسم یعنی اینکه درباره هر نظریه یا آموزه ای باید بر پایه نتایجی که از آن به دست می آید، داوری کرد. به نظر پراگماتیست ها، اگر عقیده ای به نتیجه خوب و کار آمد برای انسان بیانجامد، باید آنرا حقیقی قلمداد کرد. حقیقت چیزی نیست که مستقل و مجرد از انسان وجود داشته باشد. تا قبل از این، نظریه اصلی و رایج درباره حقیقت این بود که حقیقت امری است جدا از انسان؛ چه کسی آن را بشناسد، چه نشناسد. مثلا گردش زمین به دور خورشید، امری است که همیشه حقیقت داشته است؛ گرچه برای هزاران سال تصور بر این بود که زمین ثابت است و خورشید به دور آن میگردد.

1- Problem solving

2- Pragmatism

3- William James (1842-1910) در آمریکا به دنیا آمد وی تحصیلات خود را در انگلستان، فرانسه و سوئیس گذراند و سپس به آمریکا بازگشت.

4- pragma

بر همین مبنا، صدق و درستی هر نظریه تطابق آن با واقعیت و نادرستی آن عدم تطابق با واقعیت بود. اما پراگماتیسم قائل به این شد که حقیقت امر جدایی از انسان نیست؛ بلکه تنها دلیل برای اینکه یک نظر درست و حقیقی است و یک نظر، باطل و خطا، این است که اولی در عمل به درد انسان بخورد و برای او کارآمد و مؤثر باشد و دیگری چنین نباشد. به این ترتیب، معنای صدق قضیه در پراگماتیسم تغییر یافت. صدق هر گزاره، فقط توسط نتایج عملی آن سنجیده می شود نه در مقایسه با واقعیت خارجی. یک فکر یا عقیده تا وقتی که فقط عقیده است، بخودی خود نه صحیح است و نه غلط؛ بلکه فقط در جریان آزمایش و کاربرد عملی آن است که برحسب نتایجی که از آن نظر گرفته می شود، صادق یا کاذب می شود. بدین سان و بر این مبنا، برای مثال تا پیش از کشف آمریکا، این عقیده که سرزمینی میان اروپا و آسیا وجود دارد، نه راست بود نه دروغ؛ اما پس از اکتشاف آمریکا، این نظریه به حقیقت پیوست. (در حالی که بر اساس نظر متداول، این عقیده حتی پیش از کشف آمریکا نیز عقیده ای صحیح بوده است.) در نظر مکتب پراگماتیسم، افکار و عقاید همچون ابزارهایی هستند برای حل مسائل و مشکلات بشر؛ تا زمانی که اثر مفیدی دارند، صحیح و حقیقی اند و پس از آن غلط و خطا میشوند. به این ترتیب عقیده ای ممکن است مدتی به کار آید و مؤثر شود و از این رو فعلاً حقیقی است؛ لیکن بعداً ممکن است نتایج رضایت بخش نداشته باشد و آن موقع، به نظریه ای باطل و خطا تبدیل می گردد. بنابراین، حقیقت چیزی ساکن و تغییرناپذیر نیست؛ بلکه با گذشت زمان، توسعه و تحول می یابد. آنچه در حال حاضر صادق است، ممکن است در آینده صادق نباشد؛ زیرا در آینده، افکار و نظریات دیگری بر حسب شرایط و اوضاع جدید، حقیقی شده و متداول می گردند. تمام امور تابع نتایج است و بنابر این، حق امری است نسبی؛ یعنی وابسته به زمان، مکان و مرحله معینی از علم و تاریخ است. ما هیچ زمان به حقیقت مطلق نخواهیم رسید. زیرا علم ما، مسائل ما و مشکلات ما همیشه در حال تغییر است و در هر مرحله، حقیقت، آن چیزی خواهد بود که ما را قادر می سازد تا به نحو رضایت بخش، مسائل و مشکلات جاری آن زمان را بررسی و حل کنیم.

ژان وال در توضیح مکتب پراگماتیسم به جنبه اصالت بشری معتقد است، طبق فلسفه پراگماتیسم، انسان در تعامل با محیط است، و تنها تعیین کننده محیط نیست، یعنی هم بر محیط تأثیر می گذارد و هم از آن تأثیر می گیرد. کشف حقیقت و معانی آن در نتیجه تلاش و تعامل با محیط به دست می آید. (وال، 1375، 567)

1-6) اهداف تحقیق :

تعلیم و تربیت به طور طبیعی یک مسأله فلسفی است، توجه به دیدگاه های فلاسفه بزرگ، هم ارتباط فلسفه را با تعلیم و تربیت را روشن می کند. پی بردن به نظرات و تجربیات مربیان و فیلسوفان آموزش و پرورش در هر زمان می تواند، راهگشای مسائل تربیتی باشد. و دیدگاه های آنها می تواند، منبعی برای برنامه ریزی و هدف گذاری در آموزش و پرورش باشد. بنابراین اهدافی بنیادی که برای این تحقیق می توان متصور

بود، شامل موارد زیر است.

- 1- تحلیل نظریات تربیتی ژان پیاژه و جان دیویی.
 - 2- نقد نظرات تربیتی ژان پیاژه و جان دیویی.
 - 3- مقایسه دیدگاه های تربیتی جان دیویی و پیاژه.
- در عصر حاضر که بشر در تحول نظام آموزشی خود گام برداشته است، با یک نگاه سیستمی به نظام آموزش و پرورش در می یابیم که فرایند یاددهی و یادگیری از مهم ترین ارکان نظام تربیتی، تاثیر بسزایی را در تحول کیفی نظام آموزشی دارد. بنابراین این تحقیق می تواند دارای اهداف کاربردی زیر باشد.
- 4- به کارگیری بیشتر نظرات تربیتی دیویی و پیاژه در فعالیتهای تعلیم و تربیت.
 - 5- پی بردن به نقاط ضعف و قوت نظرات دیویی و پیاژه.
 - 6- شناخت بیشتر نظرات پیاژه و دیویی.

1-7) روش تحقیق :

با توجه به این که تحقیق یک تحقیق کتابخانه ای است، محقق برای دست یافتن به اطلاعات و مؤلفه های لازم کتابهایی را که در این زمینه بود شناسایی کرده و آنگاه به مطالعه عمیق آنها پرداخته است، وهم چنین سعی بر این بوده که بیشتر اطلاعات از کتابهای دست اول، یعنی کتابهای دیویی و پیاژه به دست آید، اما با توجه به کمبودهایی که در این زمینه محقق با آنها مواجه بوده است از کتابهایی که نویسندگان دیگر در مورد دیویی و پیاژه نوشته اند، استفاده کرده است. پس از مطالعات انجام شده فیشهایی با موضوعهای دسته بندی شده تهیه گردید، آنگاه محقق با توجه به اطلاعاتی که لازم داشت شروع به نوشتن فیشها نمود. پس از پر شدن فیشها موضوعات مشابه دسته بندی شدند و موارد تکراری از داخل آنها حذف شدند و موارد مورد نیاز تدوین شد. سپس محقق شروع به نوشتن پایان نامه در موضوعات مورد نظر نمود، در نوشتن این پایان نامه سعی بر این بود که موضوعاتی را که هر دو دانشمند درباره آنها صاحب نظرات تربیتی هستند انتخاب شوند، تا در نهایت کار مقایسه بین آنها انجام پذیرد.

هم چنین در این تحقیق، محقق سعی داشت تا از نظریات مؤلفان و مترجمان کتابهای تعلیم و تربیت که در زمینه تحقیق مورد نظر صاحب تألیف یا ترجمه هستند، استفاده شود، اما با توجه به تماسهای مکرر محقق با جاهای مختلف در این زمینه توفیقی حاصل نشد و در این زمینه محقق نتوانست کاری را به انجام برساند.

1-8) روش و ابزار گردآوری اطلاعات: